TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2009. gada 17. decembrī *

Lieta C-227/08

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Audiencia Provincial de Salamanca* (Spānija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2008. gada 20. maijā un kas Tiesā reģistrēts 2008. gada 26. maijā, tiesvedībā

Eva Martín Martín

pret

EDP Editores SL.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs, kas pilda pirmās palātas priekšsēdētāja pienākumus, A. Ticano [*A. Tizzano*] (referents), tiesneši E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*] un M. Ilešičs [*M. Ilešič*],

* Tiesvedības valoda — spāņu.

ģenerāladvokāte V. Trstenjaka [*V. Trstenjak*],
sekretāre M. Fereira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2009. gada 12. marta tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *EDP Editores SL* vārdā — H. M. Sančess Garsija [*J. M. Sanchez Garcia*], *abogado*,

— Čehijas valdības vārdā — M. Smoleks [*M. Smolek*], pārstāvis,

— Spānijas valdības vārdā — B. Plasa Krusa [*B. Plaza Cruz*] un H. Lopess-Medels Baskoness [*J. López-Medel Bascones*], pārstāvji,

— Austrijas valdības vārdā — K. Pezendorfere [*C. Pesendorfer*], pārstāve,

— Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — R. Vidāls Pudžs [*R. Vidal Puig*] un V. Vilss [*W. Wils*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokātes secinājumus 2009. gada 7. maija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1985. gada 20. decembra Direktīvas 85/577/EEK par patērētāja aizsardzību attiecībā uz līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām (OV L 372, 31. lpp.; turpmāk tekstā — "Direktīva"), 4. pantu.

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp *EDP Editores SL* (turpmāk tekstā — "*EDP*") un E. Martinu Martinu [*E. Martín Martín*] par viņas atteikumu pildīt saistības, ko viņa bija uzņēmusies, savā dzīvesvietā noslēdzot līgumu ar *EDP* pārstāvi.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienu tiesiskais regulējums

3 Saskaņā ar Direktīvas preambulas ceturto, piekto un sesto apsvērumu:

"[..] ārpus tirgotāja uzņēmuma telpām noslēgto līgumu īpatnība ir tāda, ka parasti tirgotājs pats uzsāk līguma apspriešanu, kam patērētājs nav gatavs vai ko tas negaida; [..]

patērētājam bieži nav iespējas salīdzināt piedāvājuma kvalitāti un cenu ar citiem piedāvājumiem; [..]

[..] jānodrošina patērētājam atteikuma tiesības vismaz septiņas dienas, lai dotu viņam iespēju izvērtēt saistības, kas izriet no līguma;

[..] jāveic attiecīgi pasākumi, lai patērētājs rakstiski būtu informēts par šo pārdomu laiku".

4 Direktīvas 1. panta 1. punktā ir noteikts:

"Šī direktīva attiecas uz līgumiem, saskaņā ar kuriem tirgotājs patērētājam piegādā preces vai sniedz pakalpojumus un kurus noslēdz:

[..]

— tirgotāja veikta apmeklējuma laikā:

i) patērētāja mājās vai cita patērētāja mājās;

[..]

ja apmeklējums nenotiek pēc patērētāja izteikta pieprasījuma.”

5 Saskaņā ar Direktīvas 4. pantu:

“Darījumos, uz kuriem attiecas 1. pants, tirgotājiem ir jādod patērētājiem rakstveida paziņojums par to atteikuma tiesībām 5. pantā noteiktajā laikā, paziņojumā norādot tās personas vārdu un adresi, pret kuru šādas tiesības var izmantot.

Šādu paziņojumu datē un tajā norāda ziņas, pēc kurām var identificēt līgumu. To nodod patērētājam:

a) gadījumā, kas paredzēts 1. panta 1. punktā, — līguma noslēgšanas laikā;

[..]

Dalībvalstis nodrošina, lai to valstu tiesību aktos būtu paredzēti attiecīgi patērētāju tiesību aizsardzības pasākumi tajos gadījumos, kad šajā pantā minētā informācija nav sniegta.”

6 Atbilstoši Direktīvas 5. pantam:

"1. Patērētājam ir tiesības ne mazāk kā septiņu dienu laikā no dienas, kad patērētājs saņēmis 4. pantā minēto paziņojumu, atteikties no darījuma saistībām saskaņā ar valsts tiesību aktos noteikto procedūru, nosūtot paziņojumu. [..]

2. Paziņojuma nosūtīšana atbrīvo patērētāju no jebkādām saistībām, kas izriet no izbeigtā līguma."

7 Direktīvas 8. pantā ir noteikts:

"Šī direktīva neliedz dalībvalstīm pieņemt vai saglabāt spēkā labvēlīgākus patērētāju aizsardzības noteikumus jomā, uz kuru attiecas šī direktīva."

Valsts tiesiskais regulējums

8 Spānijas tiesībās Direktīva tika transponēta ar 1991. gada 21. novembra Likumu 26/1991 par līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām (1991. gada 26. novembra *BOE* Nr. 283).

9 Šī likuma 3. pantā ir paredzēts:

"1. 1. pantā minētais līgums vai līguma piedāvājums ir jānoformē rakstveidā divos eksemplāros, tam ir jāpievieno uzteikuma dokuments un tam ir jābūt datētam un parakstītam ar patērētāja paša roku.

2. Līgumā labi redzamā veidā tieši virs vietas, kas paredzēta patērētāja parakstam, ir jāietver skaidra un precīza atsauce uz patērētāja tiesībām atsaukt sniegto piekrišanu, kā arī šādas rīcības nosacījumiem un sekām.

3. Uzteikuma dokumentam ir jāietver skaidri redzams nosaukums "Uzteikums" un tās personas vārds un adrese, kam tas jānosūta, kā arī līguma un līguma pušu identifikācijas dati.

4. Kad līgums ir parakstīts, uzņēmējam vai personai, kas darbojas tā vārdā, ir jānodod patērētājam viens no tā eksemplāriem un uzteikuma dokuments.

5. Uzņēmējam ir jāpierāda, ka šajā pantā minētie pienākumi ir izpildīti."

10 Likuma 26/1991 4. pantā ir regulētas 3. pantā minēto nosacījumu neievērošanas sekas un tajā ir noteikts:

"Līgumu, kas noslēgts, vai piedāvājumu, kas pieņemts, pārkāpjot iepriekšējā pantā minētās prasības, var atcelt pēc patērētāja prasības.

Uzņēmējs nekādā ziņā nevar pamatoties uz līguma spēkā neesamību, izņemot gadījumu, kad prasības nav izpildītas tikai no patērētāja puses."

11 Saskaņā ar šī likuma 9. pantu:

"Šajā likumā patērētājam piešķirtās tiesības ir imperatīvas. Tomēr līguma nosacījumi, kas patērētājam ir labvēlīgāki, paliek spēkā."

Pamata lieta un prejudiciālais jautājums

12 E. Martina Martina 2003. gada 20. maijā savā dzīvesvietā noslēdza līgumu ar *EDP* pārstāvi par 15 grāmatu, 5 DVD, kā arī DVD atskaņotāja iegādi. Šīs preces viņai tika piegādātas 2003. gada 2. jūnijā.

13 Tā kā *EDP* nebija saņēmusi samaksu par piegādāto preci, tā *Juzgado de Primera Instancia numero Uno de Salamanca* [Salamankas Pirmās instances tiesas pirmajai palātai] lūdza ierosināt maksājuma rīkojuma procedūru pret E. Martinu Martinu, lūdzot no viņas piedzīt summu EUR 1861,52 apmērā, kā arī likumiskos nokavējuma procentus un tiesāšanās izdevumus.

14 Atbildētāja, kurai ar 2007. gada 14. jūnija spriedumu tika piespriests atmaksāt pieprasīto naudas summu, iesniedza apelācijas sūdzību *Audiencia Provincial de Salamanca* [Salamankas Provinces tiesā].

15 Savā lēmumā par prejudiciāla jautājuma uzdošanu *Audiencia Provincial de Salamanca* sākotnēji ir norādījusi, ka strīdīgais līgums varētu būt spēkā neesošs, jo atbildētāja nebija pienācīgi informēta par savām tiesībām septiņu dienu laikā no preces saņemšanas atteikties no līguma un par šo tiesību izpildes nosacījumiem un sekām. Iesniedzējtiesa tomēr uzsver, ka E. Martina Martina nav lūgusi atzīt līgumu par spēkā neesošu nedz pirmās instances tiesā, nedz apelācijas tiesvedībā.

16 Tomēr, ņemot vērā, ka Likuma 26/1991 4. pantā ir paredzēts, ka tieši patērētājam ir jālūdz atzīt par spēkā neesošu līgumu, kura noslēgšanas laikā nav ievērotas šī likuma 3. pantā paredzētās prasības, un ka Spānijas civilprocesuālajās tiesībās tiek piemērots princips, kas tiek saukts par "prasījumu principu" ("principio de rogación"), saskaņā ar kuru tiesa pati pēc savas ierosmes nevar izvērtēt faktus, pierādījumus un iebildumus, kurus nav iesniegušas puses, *Audiencia Provincial de Salamanca* jautā, vai, izskatot apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas lēmumu, tai ir jāņem vērā vienīgi pirmās instances un apelācijas tiesvedībā izvirzītie pamati vai arī Direktīvas noteikumi tai atļauj pašai pēc savas ierosmes atzīt līgumu par spēkā neesošu.

17 Šādos apstākļos *Audiencia Provincial de Salamanca* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālo jautājumu:

"Vai EKL 153. pants kopā ar EKL 3. un 95. pantu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas [izsludināta 2000. gada 7. decembrī Nicā (OV C 364, 1. lpp.)] 38. pantu un [Direktīvu], it īpaši tās 4. pantu, ir jāinterpretē tā, ka tiesa, kas izskata apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, var pēc savas ierosmes atzīt par spēkā neesošu līgumu, kam piemērojama minētā direktīva, ja patērētājs, kas ir atbildētājs, nevienā brīdī ne iebildumu procesā par maksājuma rīkojuma procedūras ierosināšanu, ne tiesvedībā pirmajā instancē, ne arī apelācijā nav izvirzījis prasījumu par spēkā neesamību?"

Par prejudiciālo jautājumu

18 Uzdodot šo jautājumu, *Audiencia Provincial de Salamanca* būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 4. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas ļauj valsts tiesai pašai pēc savas ierosmes izvirzīt pamatu par šīs tiesību normas pārkāpumu un atzīt par spēkā neesošu līgumu, kam piemērojama minētā direktīva, pamatojoties uz to, ka patērētājs nebija informēts par savām atteikuma tiesībām, kaut arī patērētājs kompetentajās valsts tiesu iestādēs nevienā brīdī nebija izvirzījis prasījumu par spēkā neesamību.

19 Lai varētu atbildēt uz šo jautājumu, vispirms ir jāatceras, ka Kopienu tiesības principā neparedz valsts tiesu pienākumu pēc savas ierosmes izvirzīt pamatu par Kopienu noteikumu pārkāpumu, ja saistībā ar šā pamata izskatīšanu tām būtu jāpārkāpj lietas dalībnieku noteiktās strīda robežas, balstoties uz citiem faktiem un apstākļiem, nevis tiem, ar kuriem savu prasījumu ir pamatojis lietas dalībnieks, kuram ir interese minēto noteikumu piemērošanā (skat. 1995. gada 14. decembra spriedumu lietā C-430/93 *van Schijndel* un *van Veen*, *Recueil*, I-4705. lpp., 22. punkts, kā arī 2007. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no C-222/05 līdz C-225/05 *van der Weerd* u.c., Krājums, I-4233. lpp., 36. punkts).

20 Šo valsts tiesas tiesību ierobežojumu pamato princips, saskaņā ar kuru tiesvedības ierosināšana ir lietas dalībnieku kompetencē, un līdz ar to tiesa var rīkoties pēc savas ierosmes tikai ārkārtas gadījumos — sabiedriskajās interesēs (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *van Schijndel* un *van Veen*, 21. punkts, kā arī spriedumu apvienotajās lietās *van der Weerd* u.c., 35. punkts).

21 Līdz ar to, pirmkārt, ir jānosaka, vai pamata lietā izskatāmo Kopienu tiesību noteikumu, proti, Direktīvas 4. pantu, var uzskatīt par tādu, kura pamatā ir šādas sabiedriskās intereses.

22 Šajā sakarā, kā tas it īpaši izriet no Direktīvas preambulas ceturtā un piektā apsvēruma, vispirms ir jānorāda, ka Direktīvas mērķis ir aizsargāt patērētāju pret riskiem, kas izriet no īpašajiem apstākļiem, kuri ir saistīti ar līgumu noslēgšanu ārpus uzņēmuma telpām (2008. gada 10. aprīļa spriedums lietā C-412/06 *Hamilton*, Krājums, I-2383. lpp., 32. punkts), jo ārpus tirgotāja uzņēmuma telpām noslēgto līgumu īpatnība ir tāda, ka parasti tirgotājs pats uzsāk līguma apspriešanu un patērētājs nav tam sagatavojies, tostarp salīdzinot dažādo pieejamo piedāvājumu kvalitāti un cenu.

23 Tieši ņemot vērā šo nevienlīdzīgo stāvokli, Direktīvā ir nodrošināta patērētāja aizsardzība, pirmām kārtām paredzot tā atteikuma tiesības. Šo tiesību mērķis būtībā ir izlīdzināt neizdevīgāko stāvokli, kas patērētājam rodas saistībā ar līgumu noslēgšanu ārpus uzņēmuma telpām, dodot patērētājam iespēju vismaz septiņu dienu laikā izvērtēt saistības, kas izriet no līguma (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Hamilton*, 33. punkts).

24 Lai nostiprinātu patērētāju aizsardzību gadījumos, kad patērētāji tiek pārsteigti nesagatavoti, Direktīvā, proti, tostarp tās 4. pantā, ir paredzēts, ka uzņēmējam ir rakstveidā jāinformē patērētājs par tā atteikuma tiesībām, kā arī par kārtību, kādā īstenojamas šīs tiesības.

25 Visbeidzot, no Direktīvas 5. panta 1. punkta izriet, ka šo minimālo septiņu dienu termiņu, kas ir noteikts atteikuma tiesībām, jāsāk skaitīt no brīža, kad patērētājs ir saņēmis informāciju par atteikuma tiesībām. Šo noteikumu pamato apstāklis, kā Tiesai ir bijusi iespēja precizēt, ka gadījumā, ja patērētājs nezina par atteikuma tiesībām, viņš šīs tiesības nevar izmantot (2001. gada 13. decembra spriedums lietā C-481/99 *Heininger*, *Recueil*, I-9945. lpp., 45. punkts).

26 Citiem vārdiem sakot, ar Direktīvu ieviestais aizsardzības režīms paredz ne tikai to, ka patērētājam kā neaizsargātākajai līguma pusei ir tiesības atteikties no līguma, bet arī to, ka patērētājam ir jāzina par savām tiesībām, tiekot rakstveidā informētam par tām.

27 Līdz ar to ir jākonstatē, ka Direktīvas 4. pantā paredzētais informēšanas pienākums ieņem centrālo vietu Direktīvas vispārējā uzbūvē, jo, kā savu secinājumu 55. un 56. punktā norādījusi ģenerāladvokāte, tas ir būtisks atteikuma tiesību efektīvas izmantošanas un līdz ar to arī patērētāju tiesību aizsardzības lietderīgās iedarbības, ko vēlējies sasniegt Kopienu likumdevējs, garants.

28 Šāda veida noteikuma pamatā līdz ar to ir sabiedriskās intereses, kas saskaņā ar šī sprieduma 20. punktā minēto judikatūru var pamatot valsts tiesas pozitīvu iesaistīšanos, lai līdzsvarotu starp patērētāju un tirgotāju pastāvošo nevienlīdzīgo stāvokli saistībā ar līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām.

29 Šādos apstākļos ir jākonstatē, ka gadījumā, ja patērētājs nav ticis pienācīgi informēts par savām atteikuma tiesībām, valsts tiesa var pati pēc savas ierosmes izvirzīt pamatu par Direktīvas 4. pantā paredzēto prasību pārkāpumu.

30 Ņemot vērā iepriekš minēto, lai varētu atbildēt uz *Audiencia Provincial de Salamanca* uzdoto jautājumu, otrkārt, ir jāprecizē, kādas var būt šāda pārkāpuma sekas, un konkrētāk — vai attiecīgajai valsts tiesai ir iespēja atzīt par spēkā neesošu līgumu, kas noslēgts, neievērojot attiecīgo informēšanas pienākumu.

31 Šajā sakarā Tiesai ir bijusi iespēja precizēt, ka, kaut arī saskaņā ar Direktīvas 4. panta trešo daļu jautājums par to, kādas sekas rodas informēšanas pienākuma neievērošanas gadījumā, ir dalībvalstu kompetencē, valsts tiesām, kas izskata strīdu starp privātpersonām, valsts tiesību normas ir jāinterpretē, cik vien tas ir iespējams, Direktīvas teksta un mērķa kontekstā, lai rastu risinājumu, kas atbilst tās mērķim (šajā sakarā skat. it īpaši 2005. gada 25. oktobra spriedumu lietā C-350/03 *Schulte*, Krājums, I-9215. lpp., 69., 71. un 102. punkts).

32 Tādējādi ir jānorāda, pirmkārt, ka saskaņā ar Direktīvas 4. panta trešajā daļā ietverto jēdzienu "attiecīgi patērētāju tiesību aizsardzības pasākumi" valsts iestādēm ir rīcības brīvība, nosakot sekas, kādas rodas informācijas nesniegšanas gadījumā, ar nosacījumu, ka šī rīcības brīvība tiek īstenota saskaņā ar Direktīvas mērķi, lai nodrošinātu patērētājiem paredzēto aizsardzību atbilstoši konkrētās lietas apstākļiem.

33 Otrkārt, tāpat ir jāatceras, ka ar Direktīvu ir īstenota tikai minimāla tiesību aktu tuvināšana, jo saskaņā ar tās 8. pantu tā neliedz dalībvalstīm pieņemt vai saglabāt spēkā labvēlīgākus patērētāju aizsardzības noteikumus jomā, uz kuru attiecas šī direktīva (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Hamilton*, 48. punkts).

34 Šādos apstākļos tāds pasākums, kādu plāno īstenot iesniedzējtiesa, proti, pasākums, kura ietvaros strīdīgais līgums tiek atzīts par spēkā neesošu, var tikt kvalificēts kā "attiecīgs" pasākums Direktīvas 4. panta trešās daļas izpratnē, jo ar to ir piemērots sods par tāda pienākuma neievērošanu, kura izpildei, kā tas izriet no šī sprieduma 26. un

27. punkta, ir būtiska loma patērētāja gribas izpausmes pastāvēšanā un tāda līmeņa aizsardzības nodrošināšanā, kādu vēlējies sasniegt Kopienu likumdevējs.

35 Visbeidzot, ir jāprecizē, ka, pirmkārt, šis secinājums neizslēdz to, ka arī citi pasākumi var nodrošināt šo aizsardzības līmeni, kā, piemēram, līguma izbeigšanai piemērojamo termiņu pārskatīšana, kas ļautu patērētājam īstenot tiesības, kas tam paredzētas Direktīvas 5. panta 1. punktā. Otrkārt, iesniedzējtiesa noteiktos apstākļos var ņemt vērā arī patērētāja vēlmi atstāt spēkā attiecīgo līgumu (pēc analoģijas skat. 2009. gada 4. jūnija spriedumu lietā C-243/08 *Pannon GSM*, Krājums, I-4713. lpp., 33. punkts).

36 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz uzdoto jautājumu ir jāatbild tādējādi, ka Direktīvas 4. pants neliedz valsts tiesai pašai pēc savas ierosmes atzīt par spēkā neesošu līgumu, kam piemērojama minētā direktīva, pamatojoties uz to, ka patērētājs nebija informēts par savām atteikuma tiesībām, kaut arī patērētājs kompetentajās valsts tiesu iestādēs nevienā brīdī nebija izvirzījis prasījumu par spēkā neesamību.

Par tiesāšanās izdevumiem

37 Attiecībā uz lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

Padomes 1985. gada 20. decembra Direktīvas 85/577/EEK par patērētāja aizsardzību attiecībā uz līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām, 4. pants neliedz valsts tiesai pašai pēc savas ierosmes atzīt par spēkā neesošu līgumu, kam piemērojama minētā direktīva, pamatojoties uz to, ka patērētājs nebija informēts par savām atteikuma tiesībām, kaut arī patērētājs kompetentajās valsts tiesu iestādēs nevienā brīdī nebija izvirzījis prasījumu par spēkā neesamību.

[Paraksti]